

VASARIO 16-OSIOS NUTARIMO NUORAŠO, IŠSAUGOTO VOKIETIJOS DIPLOMATIJOS ARCHYVE, KOPIJA

Ten 2017 m. Liudo Mažylio rastas dokumentas yra įrodymas, kad Lietuvos Tarybos, 1918 m. vasario 16 d. nutarusios „kreiptis į Rusijos, Vokietijos ir kitų valstybių vyriausybes“ ir pranešti apie sprendimą atkurti Lietuvos valstybę, laiškas pasiekė vieną iš užsienio šalių vyriausybių.

Lietuvoje yra paplitusi versija, kad dokumentas lietuvių kalba ir vokiškas nuorašas su parašais po pasirašymo buvo perduotas Vokietijos užsienio reikalų ministerijos atstovui Vilniuje, kad pasiektų Vokietijos kanclerį. Vertėtų atsižvelgti, kad vietinės okupacinės valdžios pozicija „nesuderintų“ veiksmų klausimu buvo griežta, todėl Nutarimas turėjo būti iš Lietuvos išgabentas apeinant vietinę vadovybę, kuri tuo metu griežtai cenzūravo politinius Tarybos sprendimus. Antai kareiviai atvyko į Martyno Kuktos spaustuvę Vilniuje (Totorių g. 20) ne tiek sulaikyti, bet sunaikinti vasario 19 dienos „Lietuvos aidą“ numerį, kuriame turėjo būti atspausdintas Nutarimas. Spaustuvė liko nusiaubta, laikraščio rinkinys išbarstytas. Kadangi ir Petras Klimas, tikrasis laikraščio redaktorius, ir kiti Nutarimo autoriai tikėjosi tokios reakcijos, kai tik laikraščio turinys įprasta tvarka bus atiduotas cenzoriui, tad numeris jau buvo anksčiau atspausintas ir išgabentas platinti. P. Klimas „apsimetė“, kad formalusis (oficialusis) redaktorius Antanas Smetona nieko nežinojęs apie tokį „išsišokimą“, todėl, kai A. Smetoną kariškiai sulaiškė ir atvežė į Vilniaus *Militärverwaltung*, jis tikrai (?) atrodė nustebęs. Vokiečiai jo atsiprašė ir paleido. Šis laikraštysje publikuotas tekstas, taip pat ir atsišaukimo forma nėra visiškai (paraidžiui) identiški tam, kurį Taryba išsiuntė į Berlyną ir – neabejotinai – į Maskvą. Gali būti – ir į Londoną bei Paryžių. Tačiau tai – neesminiai skirtumai. Vis dėlto, jei

ne P. Klimo ryžtas, gali būti, kad oficialusis tekstas nebūtų išlikęs, nes ir tarp Tarybos narių buvo besibaiminančių represijų. Antai J. Šaulys sukritikavo P. Klimo autorinį straipsnį tame pačiame numeryje apie tai, kad „mes čia galutinai pajutome tą vergiją jau nebepakęstiną“, nes tas tekstas irgi nebuvo rodomas vietiniam cenzoriui.

Berlynui skirtų tokių nuorašų, kaip dabar atrastasis, galėjo būti daugiau nei vienas, kadangi netrukus apie sprendimą pranešė Reichstago vokiečių ir lietuvių draugijos biuletenis „Das Neue Litauen“, vasario 18 ir 19 dienomis paskelbė „Die Tägliche Rundschau“ ir „Die Kreuzzeitung“. Lietuviai stengėsi, kad pačioje Vokietijoje žinia apie Nutarimą būtų pavišinta. Juk Berlyne, kaip ir kitose sostinėse (Kopenhagoje, Vienoje, Ženevoje, Paryžiuje), nuo Pirmojo pasaulinio karo veikė lietuvių informaciniai biurai – neoficialiosios Lietuvos Tarybos atstovybės. Berlyne tokia atstovė informaciniame biure buvo Jadvyga Chodakauskaitė. Tad Vokietiją pranešimai galėjo pasiekti keliais būdais. Šio dokumento egzempliorių ir susijusių diplomatinį laiškų gali būti išlikę įvairių šalių valstybiniuose archyvuose kaip Tarybos veiksmų liudijimų siekiant pripažinimo ir pritraukti šalininkų.

Andrius Vaišnys

Vasario 16-osios akto kopijos nuorodos formuluotė vokiečių kalba su bylų numeriais. *Politisches Archiv des Auswärtigen Amts*, R 21717, Blatt 83, Blatt 84, Datum: 16. 2. 1918.

